

GÁSPÁR ALADÁR

Bözsike

Ha vannak emberi sorsok, amelyeknek az irányát még a Jóisten se tudta másfelé fordítani, akkor Bözsike életútja ilyennek indult, amikor a múlt század eleje táján abba a szegény paraszt-munkás családba beleszületett. Ennek történetét most egy véletlennek látszó, de nagyon is várható pillanattól kezdve meséljük el.

1942-ben, egy borongós, késő őszi estén azzal állított be hozzájuk Bandró Pista, ez a csinos fiatalember, akinek a faluban iszákos, duhaj híre járta, hogy szeretne Bözsikének udvarolni, mert innen-onnan úgy hallotta, hogy már eladósorban van, és hát tetszik is neki. Ő meg huszonhét évesen már házasodna. Bözsike ott ült a tűzhely mellett, a lóca végiben szemlesütve, és mi tagadás, nagyon megrettent, amikor hallotta, amit a váratlan jövevény mondott nekik.

Akkor hirtelenjében nem akartak se igent, se nemet mondani Pista ajánlatára. De ahogy elment, a család meghányta-vetette a lehetőségeket. Bözsike nem volt szép lány meg csúnya se, inkább szikár, mint kövéres, minden része olyan, ami vonzotta a legények szemét, ingerelte azok vágyait. Csakhogy ő cseppet sem szerette, ha a férfiak szemet vetnek rá, viszolygott azok érintésének még a gondolatától is. Tiltakozott is az udvarlás ellen kétségbeesve. Legfeljebb pár percig húzódozhatott, mert az apja, Zepo Józská ellentmondást nem tűrő döntést hozott:

– Jányom, itt má nincs mit várnyi, elmútá húsz éves, véjjány maracc, ha ezt az alkalmat elszalasztod! Tuggyuk, hogy ez a Pista nem kifogástalan, de ne válogassál! Aszongyák, dógos ember, majcsak megleszel vele valahogy. Mások is kibirták má, hogyha az urok iszákos, meg durváskogyik. Maj lassacskán összeszoktok, úgyhogy itt az idő férhe mennyi!

Másnap Pista eljött a válaszáért, és örült, hogy az biztató volt. Onnantól aztán ha egy kicsit józanabb volt, be-benézett Bözsikéhez, hogy erősítse rá az igényét, meg aztán szerette volna már egy kicsit megfogdosni is. De nem minden úgy alakult, ahogy azt a merész gavallér remélte. A lány sehogy sem akart a sóvár férfival kettesben maradni. Ha tehát ehhez Pista jogot akart magának, meg kellett kérnie választottja kezét, utána meg sürgette, hogy mielőbb össze is házasodjanak. A széptevéshez Band-

ró Pista egyáltalán nem értett, az ösztönei meg hajtották, a kezén kívül hozzá akart jutni menyasszonya testének intimebb részéhez is.

Háborús idők jártak akkor. Bányászként Pista megúsza a SAS-behívót, meg a Don-kanyart. Így 43-ban megtarthatták a „hadi” esküvőt, meg egy szerény lagzit is. Ezzel elkezdődött két más természetű, mást akaró ember közös élete, belevágtak a kérdőjelekkel teli jövőbe. Az eladdig ártatlan, befelé élő lánynak bele kellett törődnie, hogy az urának kiszolgáltatott asszony lett belőle. Pedig Bözsikének nagyon nehezeére esett a házasság. Nem annyira a rá háruló, ház körüli munkák miatt, ezekhez a szülei-nél már hozzászokott. Étellel, meleg mosdóvízzel várta, tiszta gúnyával látta el a munkásembert, elvégezte az otthoni tennivalókat, művelte kevéské földjüket. Jobbára attól irtózott, hogy ágyba kell bújnia emberével. Még a gondolatától is megborzadt, hogy bármikor alá kell magát vetnie a számára gyönyörtelen szeretkezésnek.

S az első verésre se kellett sokáig várnia. Az ura, ahogy a dolgozónak dukált, gyakran a kocsmában kötött ki, ahonnan legtöbbször ittasan tért haza. Ujdonsült felesége persze szóvá tette ezt. Pista nem volt hozzászokva az ilyen szemrehányásokhoz. Hiába csitígtatta dohogó asszonyát, az tovább szájalt vele, egy cseppet se félt az önmagát nehezen fékező urától. S akkor Bözsike megkapta az első pofont, aminek később sűrűn volt folytatása is.

Bözsikének meg Pistának a szorgalmon kívül alig voltak olyan vonásaik, amelyek egymáshoz közel hozhatták volna őket. Kicsi volt tehát az esélye, hogy egymással majdcsak egybeszoknak, a tűz a vízzel még sosem tudott összeférni. Bözsike hűvös típus volt, aki leginkább az észére hallgatott, az urát meg az ösztönei vezették. Jólelkű ember volt ugyan Pista is, de szelidségét az alkohol démona mindig kiúzta belőle. Bözsike szívesen tervezgette a jövőt, míg a férjének sosem voltak távoli céljai, neki csak odáig értek a vágyai, hogyan érezze jól magát holnap is.

Azokban a nehéz időkben mégis belefogtak még a fészekrakásba is. A szülők segítségével, a falu szegélyén, az állam adta házhelyen, alig egy év alatt felhúztak egy aprócska vályogházikót. Ennek csak az egyik szobáját tudták belakni, innen-onnan kaptak bele néhány szükséges bútort, és beköltöztek közös szálláshelyükre. Amint elkészült a fészük, máris bomladoztak összetartó fonadékai, amiért az sosem válhatott lakói meleg otthonává. A gondjuk több lett, az életük meg itt sem vált derűsebbé semmivel. Ezután is ugyanúgy múltak a napok: munka, kocsmázás, munka a ház körül, szüksézáv együttlétek, munka a földeken, kényszerű szeretkezések, munka, kocsmázás, veszekedések és gyakran verések is. Bözsike

hiába szaladt a szülőkhöz panaszra, nem sok vigasztalást, védelmet kapott, az apjától legalábbis semmit.

– Tünyri kell, jányom, az asszonnak az a dóga!

Az anyja meg csak hallgatott, félt az urától, magában sajnálkozott, neki is ilyen sorsa volt.

Honnan is tudta volna szegény Pista, hogyan lehetne vadóc feleségét megszelídíteni, egy kis szeretgetéssel magához kedvesíteni? Ő sem sok szeretetet kapott egész addigi életében, családjukban nem volt szokás a gyerekek becéző cirógatása. Betegeskedő anyja korai halála után a kiskamasznak meg még fakóbb lett az élete. Az apja számára onnantól szinte már nem is létezett, csak az új asszonya meg a maga boldogítása érdekeltte. Ha a magára maradt fiúcska egy kis törődésre, jó szóra vágyott, férjes nővéreihez kéredzkodott be. Tízennégy éves korától meg, keresőképes munkásemberként, a szabadideje legjavát a kocsmában, a haverjaival töltötte el, s elég hamar az alkohol rabja lett. Az évek során aztán a lelke meg a tenyere is egyre kérgesebb lett.

A maguk sorsszerű rendjén-módján hamarosan a gyerekek is jövögetni kezdtek. Ezt a családjuk el is várta a fiatal házasoktól. A fogamzás ellen amúgy se tudtak semmivel védekezni, pedig szeretkeztek nyakra-főre, ahogy diktálta az ifjú férj tomboló ösztöne. Eszükbe se jutott, hogy azokban a zavaros háborús időkben meg az utána jövő szűkös években a körülmények milyen kedvezőtlenek a magzatviseléshez, meg a gyerekszüléshez. Ha frontok vonultak át, az óvóhelyeken szorongtak, aztán meg a romba dőlt országban rossz volt a közlekedés, a kórházak alig működtek, orvost is csak itt-ott lehetett találni. Azt ették, amit nehezen sikerült maguknak megtermelni, előteremteni.

Bözsike hamar teherbe esett tehát. A várandós hónapokban is, szinte az utolsó pillanatig el kellett végeznie a háznál adódó tennivalókat. Amint kényszerűen ritkultak a szeretkezéseik, Pista a vágyai csillapítása forrását más asszonyok szoknyája alatt kereste, de részegen nekiesett még állapotos asszonyának is.

Az anyaságra alig érett fiatalasszony először egy kislányt hozott világra, akinek Bözsike zsenge méhében nem sikerült az életre felkészülnie, Margitkát kéthetes korában a Jóisten magához szólította anygalkái seregébe. Aztán a család újabb reménységeként Áronon volt a sor, akit az anyjának egymagában kellett megszülnie.

– Apádnak hiába montam, hogy ne mennyen el munkába, mer má fájásaim vannak, csak elment. Később Zepo mama felgyött ugyan, de ő meg

a kapuba várta a bábaasszonyt – mesélte Bözsike neheztelően Áron fiának a születése körülményeit.

– Így osztan ott marattam magamba a hátsó szoba ablak felőli ágyán, azon a júniusi, fülledt hajnalon. Mire a bába ideért, te má ott mozgolóttá alattam a vérembe fekve.

Mert szülés közben Bözsike gátja átszakadt, csoda, hogy magatehetetlen helyzetében nem vérzett el teljesen. De Áronka szíve a világra vergődése pillanatában működni kezdett, élt, ordított. Ott hevert anyja combjai közt félig öntudatlanul, mégis fellelkesülten. A fiú megszületésének ez az ősi módja aztán az anyjához kötődése erejét szélsőségesen felfokozta. Egész életében valósággal csüggött ezen az érte vérét adó nőn, és Bözsike is fia megszállottja volt.

A lenni akarók sorában végül Erzsike következett. Bözsike ekkor már tapasztalt, erős kismamának számított, a sors akaratából méhének gyümölcse mégsem érhetett egészségesen. Hét hónapos terhesen magas lázzal járó fertőzést kapott, amivel az orvosok akkor nem sokat törődtek. Testének krízise kihatott a magzatára is. Kislánya agyának a sérülése tartós maradt, négyéves korától epilepsziás rohamok gyötörték. Szerető édesanyja sok éven át kórházzal kórházra hordozta őt, hátha valahol gyógyítják egyre súlyosbodó bajából, de nem járt sikerrel, Erzsike félemben, egész életében gyámságra szoruló családtag maradt. Lánya betegsége aztán Bözsike lelkét tartósan sebezte.

Ötvenegyben készült a családról egy különös hangulatú fénykép. Bözsike ennek a központi alakja. Nem azért, mert középre állította őt a vándorfotós, a tetszetős, sudár fiatalasszony különben is magára vonja a néző figyelmét. Láthatóan magányos, az élet arcára rajzolta már dacosan viselt sorsa szomorú vonásait. Pista a felesége baljára került, csinos, fiatalon is markáns férfiarca, határozott, magabízó tekintete azt sejteti, mintha a többiek nem nagyon érdekelnék. Áron és Erzsike meg bambán révedeznek, látszik, hogy ők is csak testben vannak ott ezen a felvételen. Semmi nyoma nincs itt jókedvnek, idillnek. A fényképész hiába igyekezett, csak azt a szeretetlenséget örökíthette meg, ami ezeknek az embereknek a hétköznapjait uralta. Mert férj és feleség, anya és apa szinte állandó feszültségben éltek, a gyerekek meg ott vergődtek borzolt idegzetű szüleik között, kiszolgáltatottan. Csak nagyon ritkán lehetett itt kedves feleségem, anyukám, vagy Pistukám, Apuci, Anyuci, meg kicsi lányom, édes kisfiam szólítgatást hallani, és puszkodást látni.

Bözsikének e búskomor fénykép-családja fölött hiába múltak az évek. Sok minden alig változott velük a történelmen átsuhanó időben, később

sem éltek másként, mint a felvétel készítésekor. Legfeljebb idősebbek lettek, a szülők és a gyerekek is egyaránt. Áron meg Erzsike már iskolába jártak, növegttek, mint erdőben a gomba, helyzetük felismerései és az egyre nehezebben teljesíthető kötelességek megviselték, az életre edzeték, érlelték őket is.

Egy dolog biztosan változatlan maradt az évtizedek során, Pista munka után mindig megkövetelte a maga ital- meg szexadagját, legtöbbször a kocsmában kötött ki, ahonnan sosem jött haza józanul. Bözsike meg, ahogy már annyiszor közös életük kezdete óta, vakmerőn nekiesett részeg, fékevesztett urának:

– Szégyelld magad, te korhely disznó! Állandóan csak iszol meg b.ná, ahelyett, hogy énvelem meg a gyerekeidvel törődnél!

– Ha nem fogod be a pofádod, rögtön agyonütlek! – vágott vissza ilyenkor Pista. – Ki ad nektek kenyeret, ha nem én? – és már ütött is.

– Istenem, mé verté meg engem evvel az embervel! – siránkozott Bözsike, ha rátört a bánat. Elhagyom ezt az iszákos vadállatot! De hova menek, kihe, hogyan? Ki tart el engem meg a családomot? Nem akarom, hogy a gyerekek apjuk nélkül nyőjjönek fel! Majcsak lesz valahogy, mások is kibirták má a keserű életet!

A válás akkoriban faluhelyen különben se volt szokásban, maradt hát Pista mellett, tűrte tovább az örömtelen életet, és vívta vele tovább kudarcos küzdelmeit. Sokszor volt már olyan, hogy a gyengének a durvától sehogy sem sikerült elszakadnia, s a feloldódás csodájában makacsul bízva végleg együtt maradtak. Bözsike és Pista közös sorsának is ez volt az egyetlen kiútja.

Amint nagyobbacska fiúvá cseperedett, Áron lett Bözsikének a legbiztosabb támasza, vigasztalója és védelmezője. Vállára vette a családi munkák terhének rá rakható részét: sorban állt kenyérért, húséért, libapásztorkodott, az erdőre fát szedni, az anyjával kapálni járt, nagy kamaszként meg aratáskor már kaszát is kapott, mindent megcsinált, ami a ház körül adódott. Eleinte, mert muszáj volt, ímmel-ámmal, később már öntudattal is, amint észrevette, hogy az anyjának szüksége van rá. Ha az apja részegen randalírozott, a család védelmére kelt, még akkor is, ha a verésből ő is kapott. Így aztán Áronnak nem nagyon volt gyerekkora, engedelmessé vált, félt, menekült, játszani mindig szöknie kellett, csak lopva olvasgathatott. Így serdült, lassan siheder, s aztán észrevétlenül felnőtt férfi lett belőle, várta élete próbatételét. Az évek során beleivódott rossz emlékek, sérelmek és bántalmak nyomán az apjától elhidegült teljesen. A munkájáért tisztelte őt, de nem tudta igazán szeretni. Így aztán sosem voltak apa

és fia közt egymásra kíváncsi, egymást megértő beszélgetések. Az anyjához meg egyre elfogultabban kötődött, nemcsak szerette őt, de fel tudott rá nézni is.

A testi sérülések meg lelke ártalmait, a sok magába fojtott feszültség, a gyógyíthatatlan beteg lánya gondjai lassan kikezdték Bözsike egészségét is. Már egészen fiatalon orvosokhoz kezdett járogatni. Többször és hosszabb időre kórházba kellett feküdnie. Először az egyre jobban fájó gátját kellett megműteni, aztán a csont-tbc következett, majd az immunrendszere fordult saját teste ellen, helyrehozhatatlanul.

– Csak ének még valamegyig, hogy ezek a gyerekek tehetősebbek legyenek – sópánkodott és hősiezen viselte a fájdalmakkal járó betegségeit, mindig az utolsó erejéig dolgozott.

Betegségei dacára a család életét mindig is Bözsike tartotta működésben. Okos asszony volt, apja józan paraszti észet hagyott rá. Ez már az iskolában kiderült. A tanító kérte is a szülőket, hogy engedjék a lányukat továbbtanulni, ez azonban eszükbe se juthatott, a háznál nagy szükség volt a női munkás kezekre, a család mit tudott volna egy tanítónővel vagy egy irodista kisasszonnyal kezdeni. Bözsike asszony- és anyasorsa aztán később se engedte meg, hogy művelődjön. Talán egyetlen könyvet se olvasott el egész életében. Sosem volt színházban és moziban, meg nyaralni se. Az okos észjárása mégis élete végéig megmaradt.

Bözsikét tehetséggel is megáldotta a Teremtő. Jó érzéke volt arra, hogyan kell a pénzzel bánni, nem szórta azt szét meggondolatlanul. A család élelmézését nagyobbreszt önellátással oldotta meg, és alig költött valamit ruházkodásra is. Beosztó volt és szinte mindenből pénzt tudott csinálni, adott, vett, kereskedett. Az évek során aztán az urától elrakott meg a maga csinálta pénzből egy szép kis összeget sikerült összespórolnia, s ez elégedettséggel töltötte el. Évek múltán ebből tudták aztán rozoga kis házikójukat komfortos családi házzá bővíteni. De nemcsak a sefteléshez volt tehetsége, szépérzéke is volt. A faluban valakitől eltanulta a cukrászatot, amibe annyira belejött, hogy a környék falvaiban híre lett, hozzá hordták a lakodalmi sütnivalókat. Tojásból, lisztből, vajból meg cukorból bármit megalkotott, tortaféléket, bárányt, imakönyvet, fatörzset és még ki tudja mit. Sok munkája volt, gyakran bele is fáradt szegény. De csinálta végkimerülésig, mert örömét lelte benne, meg büszke volt magára. Boldog volt, amikor gyönyörködve elnézegette remekműveit, sokszor még dalra is fakadt eközben.

Bözsike talán csak olyankor volt még boldogabb, amikor a fia meg az unokái meglátogatták. Áron jó eszű gyerek volt, az általános iskolában

mindig kitűnő bizonyítványt kapott. A tanárai szorgalmazták, hogy továbbtanuljon, meg ez volt az anyja leghőbb vágya is: leérettségizett, aztán egyetemre járt, tanár lett belőle. Feleségével egy távoli város neves gimnáziumában tanítottak, szerették a hivatásukat. Az anyja autót vett a fiának, hogy gyakran el tudja hozni kicsi családját a nagyszülőkhöz. Mama meg önfelédten eltársalgott velük, gyönyörködött az ő okos, szép gyerekeiben, kipanaszkodta magát, sírt egyet, s aztán finomakat főzött nekik. Ennek az öröme az aztán hirtelen vége lett. Áron és felesége ellentétei békétlenné fajultak, nem tudták egymást boldogítani, muszáj volt egymástól elszakadni. Bözsike sosem tudott beletörődni ebbe a kudarcba, ami aztán végleg feldúlta lelke nyugalmát. Ez volt az utolsó ártó sérülés, amitől gyógyíthatatlan betegsége végzetes lett.

Áron mindig megrettent, amikor otthonról táviratot kapott, mert az bajt jelentett, rossz hírt hozott. Így volt ez azon a 94-es őszi délutánon is, amikor az utolsó sürgőnyt felnyitotta: „azonnal gyere haza stop anyád nagyon beteg lett stop a mentő a kórházba vitte stop onnan élve már biztosan nem jön haza stop apád stop”

Rohant is rögtön, ahogy csak tudott, keresztülszánguldott a fél országon, egyenesen a kórházba, Óhózzá sietett. Ott találta drága, jó anyját egy elkülönítő szobában. Már második napja feküdt eszméletlenül.

– Súlyos agyvérzést kapott, kómában van, kicsi az esélye, hogy még egyszer magához térhet. S ha igen, akkor is... – ismertette vele az ügyeletes orvos a drámai helyzetet.

Áron ott ült édesanyja ágya mellett, fogta hűvös, ernyedt kezét. Kérlelte, Édesanyám, nyissa ki a szemét, mondjon valami biztatót. Kérlelte óránkon át, mindhiába. Az ágyban fekvő egyszer csak sóhajtott egy nagyot, és nem lélegzett tovább, meg nem volt már pulzusa. Pedig azt hitte, hogy szeretett szülője nem hal meg sosem.

– Mért mentél el, Anyám, miért hagytál itt engemet? – sóhajtott Áron abban a végtelennek tűnő, igazságtalan pillanatban.

Ma sem emlékszik rá, hogy a temetését hogyan élte át. Szíve napokig tartó szorító fájdalomával aztán Áron is kórházba került. De az anyját ezzel sem tudta már az életbe visszahozni.

Felesége halála után Pista teljesen megváltozott, csendes, magába forduló ember lett belőle, nem ivott többé egy korty alkoholt se. Sehogy se tudta elviselni ötven évig jóban-rosszban élete társa hiányát. Nemsokára ő is elment asszonya után. Hozzá lett eltemetve is.

Egymás mellett fekszenek már évek óta, békességben, örökre összezokva.